

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Досліджено розвиток інтегрованих структур в аграрному секторі Вінницької області. Проведено аналіз взаємозв'язків між учасниками інтеграційного процесу. Визначено вплив агрохолдингів на економіку регіону.

Ключові слова: агрохолдинги, інтеграція, аграрний сектор.

Постановка проблеми. Ринкові перетворення у сільському господарстві характеризуються зміною форм господарювання суб'єктів агропромислового комплексу. У процесі реорганізації колишніх КСП створюються великі сільськогосподарські формування корпоративного типу.

За даними Головного управління статистики у Вінницькій області, станом на 21.01.2013 р. загальна площа земельних угідь, що знаходиться у користуванні сільськогосподарських підприємств становить 1220, 5 тис.га, з них під контролем агрохолдингів - 587, 7 тис.га, що складає 48 % загальної площі сільськогосподарських угідь [7]. На сьогодні офіційна статистика кількості інтегрованих структур не ведеться, тому часто неможливо чітко визначити межі даних формувань. Розвиток інтеграційних процесів вносить значні корективи в соціально-економічний стан і подальше функціонування аграрної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями створення та функціонування корпоративних структур та їх впливу на аграрний сектор займалися такі вчені: В.Г. Андрійчук, С. І. Дем'яненко, О.М. Бородіна, С.Ю. Вайнштейн, О. Вільямсон, О.Є. Гудзь, М.Ю. Коденська, П.М. Макаренко, М.Й. Малік, Л.О. Мармуль, О.О. Мороз, Ю.О. Нестерчук, В.Н. Парсяк, А.А. Пилипенко, В.І. Пілявський, О. А. Родіонова, П. Т. Саблук, В.М. Семцов, М.Д. Янків, В.М. Яценко й інші. Однак виявлення позитивних та негативних тенденцій у діяльності агрохолдингів потребує подальшого дослідження. Це і зумовило актуальність вибраної теми.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження розвитку інтегрованих структур у Вінницькій області та їх впливу на економіку регіону.

Викладення основного матеріалу дослідження. Особливістю інтегрованих формувань, що знаходяться у Вінницькій області є їх міжрегіональна спрямованість, тобто розміщення як по території різних районів самої області, так і на території суміжних областей.

Одним із яскравих прикладів інтеграційних процесів в Україні є інтегрована група компаній "ТЕРРА ФУД". Історія групи почалася 1999 року з придбання Тульчинського маслосирзаводу. За ці роки з одного підприємства виріс найпотужніший вертикально-інтегрований агропромисловий холдинг, що спеціалізується на виробництві та продажу молочної та м'ясної продукції.

Групи компаній "ТЕРРА ФУД" - абсолютний лідер на ринку вершкового масла і спредів в Україні, частка ринку складає 41%, займає 4 місце в Європі і 12 у світі по виробництву спредів, частка на ринку твердого сиру в Україні -13,2 % [4].

Сьогодні Група компаній "ТЕРРА ФУД" охоплює шість бізнес-напрямків, а саме, виробництво:

- продукції з незбираного молока на Білоцерківському молочному комбінаті;
- вершкового масла, спредів та сирів на потужностях "ІНТЕР ФУД";
- промислової молочної продукції на потужностях "Продоптіма" та фірмова роздрібна мережа "Рідна хатинка";
- м'ясної продукції на Тульчинському м'ясокомбінаті;
- цукру, рослинництво, тваринництво на базі Агрокомплексу "Зелена долина";
- масла та спредів на заводі "Тульчинка.RU" в Росії.

У Вінницькій області зосереджено три виробничі напрями даної структури:

- переробка м'ясної продукції на Тульчинському м'ясокомбінаті;
- рослинництво, тваринництво, виробництво цукру - ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина"";
- виробничі потужності "ІНТЕР ФУД".

До складу "ІНТЕР ФУД" входять: Тульчинський маслосирзавод, Крижопільський сирзавод, Могилів-Подільський, Чечельницький та Вапнярський молокозаводи.

ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина" " - це багатогалузевий виробничий комплекс, який у 2005 році об'єднав довкола себе високотехнологічну сільськогосподарську і переробну галузі. Сьогодні до його складу входять 7 агроформувань Томашпільського та 5 Тульчинського районів,

"Тваринницько-відгодівельний комплекс с. Тиманівка", Томашпільський цукровий завод, три машинно-тракторні станції, нафтобаза та Журавлівський елеватор, у складі якого працює комбикормовий завод. Загальна площа землі в обробітку складає 28 тис. га [1].

Розглянемо механізм вертикальної інтеграції навколо одного з агроформувань Тульчинського району (рис. 1) - АФ "Гнатківське" (товаропотоки для інших агроформувань аналогічні). Дане підприємство спеціалізується на вирощуванні зерна та цукрових буряків. Головним покупцем цукрових буряків виступає структурний підрозділ ТОВ "Агрокомплекс "Зелена Долина"" ПП "Томашпільський цукровий завод". Зерно на зберігання АФ "Гнатківське" здає у елеватор, який розміщений на території ХПП Журавлівське.

Філії ТОВ "ІНТЕР ФУД" виготовляють

молочну продукцію із цукру Томашпільського цукрового заводу та молока, придбаного у філії ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина" Тиманівське", яка спеціалізується на відгодівлі племінної худоби ВРХ, постачальником якої є племзаводи "Віла" та "Кенашів". Підприємства повністю забезпечені кормами для тварин: у агроформувань вони купують жом та мелясу, а комбикорми постачає комбикормовий завод, розташований на території хлібоприймального пункту у с. Журавлівське. АФ "Тиманівське" також здійснює забій худоби та продає м'ясо Тульчинському м'ясокомбінату, який входить до групи компаній "ТЕРРА ФУД".

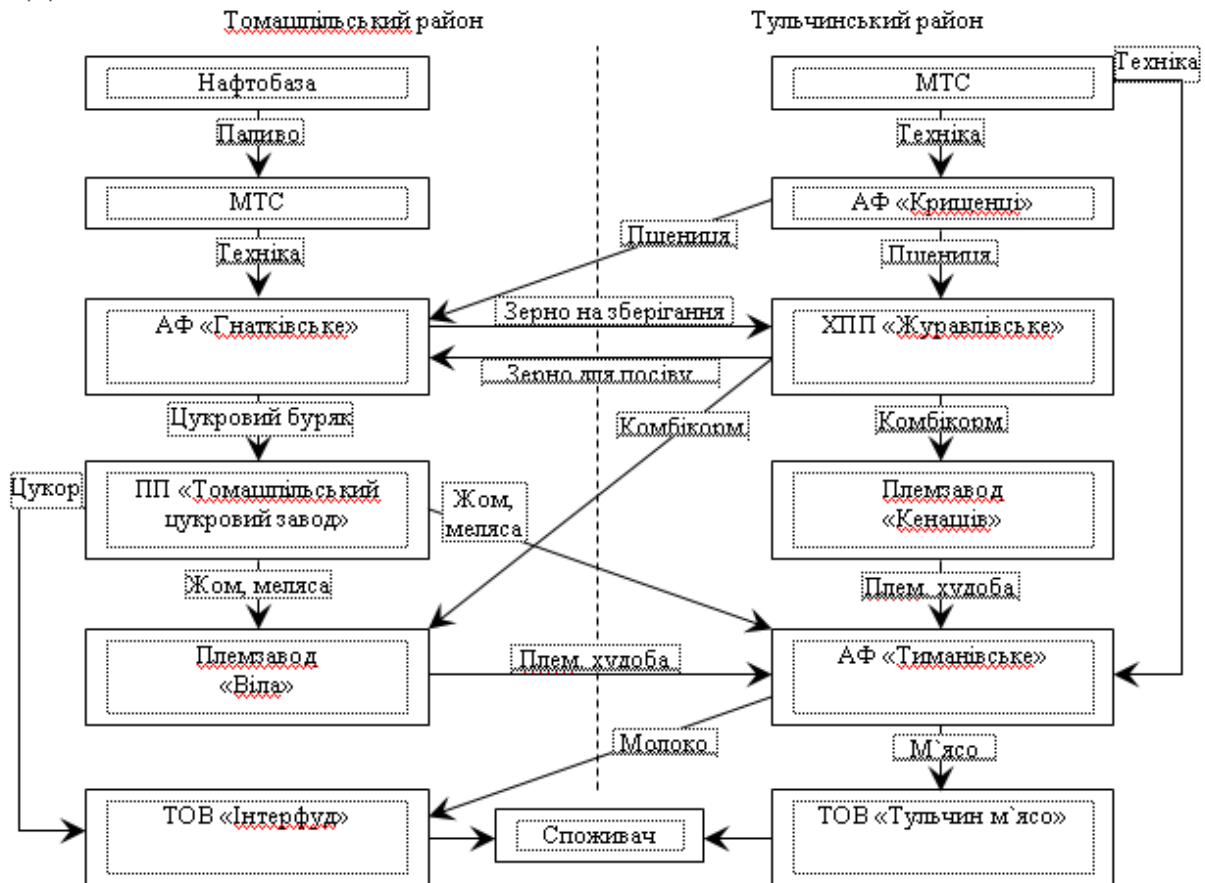

Рис. 1. Схема товаропотоків ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина""

Отже, "ТЕРРА ФУД" реалізує готову продукцію у вигляді сирів, спредів, м'яса із найменшими виробничими витратами, які скорочуються за рахунок вертикальної інтеграції.

Собівартість кінцевої продукції мінімізується за наявності наступних факторів:

- власного машинно-тракторного парку, який надає в оренду техніку підрозділам компанії;
- нафтобази, що забезпечує паливом техніку у

будь-який момент;

замкнутого циклу виробництва - від вирощування зернових і технічних культур до продажу м'ясної та молочної продукції;

власної торговельної мережі;

високої якості виготовленої продукції та відомих торгових марок: "Тульчинка", "Біла лінія", "Золотий резерв", які забезпечують швидку реалізацію продукції.

Замкнутий цикл виробництва розв'язує ряд проблем: для сільськогосподарських підприємств - зі збутом продукції, для переробних - із постачанням сировини.

У середині структури наявна і горизонтальна інтеграцію, механізм якої можна простежити між АФ "АК "Зелена долина"". З аналізованої схеми видно, що одне підприємство може як продавати іншому вирощену продукцію (зерно), так і купувати у нього насіння, посівний матеріал, добрива тощо.

За організаційною структурою група компаній "ТЕРРА ФУД" нагадує кластер (однак відсутній один елемент - банк). Усе залежить від того, які функції покладено на управляючу компанію "ТЕРРА ФУД". Якщо вона виступає як фінансове джерело для інших учасників - тоді це кластер. Якщо здійснює лише управлінські та контролюючі функції - концерн.

ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина"" - холдинг. Головна компанія розміщена в смт. Томашпіль, тут акумулюються ресурси усіх 12 агроформувань, які є структурними одиницями агрокомплексу. Вони не мають юридичної

незалежності та не приймають самостійно господарських рішень. Частина прибутку спрямовується у центральний офіс "ТЕРРА ФУД", частина залишається у розпорядженні агрокомплексу.

Ще одним представником міжрегіональної інтеграції є компанія "Зернопродукт МХП", що розташована у Ладжині Вінницької області та входить до складу групи компаній "Миронівський хлібопродукт" (Київ), загальна площа посівів 120 тис. Га.

До складу ПрАТ "Зернопродукт МХП" входять 25 філій у Вінницькій, Хмельницькій, Житомирській і Черкаській областях, які обробляють близько 120 тис. га сільгоспугідь і понад 20 тис. голів великої рогатої худоби та 12 тис. свиней. 90% акцій "Зернопродукт МХП" належить "Миронівському хлібопродукту", 10% - генеральному директору компанії Миколі Кучеру. У Вінницькій області виробництво представлено 3-ма напрямками - рослинництво, комбікорми, птахівництво [9].

На рис. 2 зображена схема руху ресурсів ПрАТ "Зернопродукт МХП" між філіями Вінницької області.

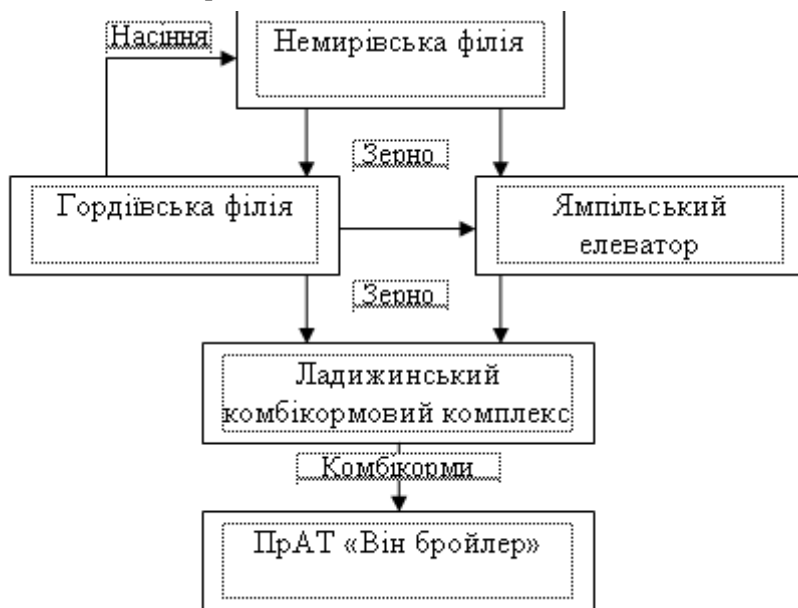

Рис.2. Замкнутий цикл виробництва ПрАТ "Зернопродукт МХП"

Приклад побудови інтеграційних структур шляхом диверсифікації можна простежити на ПП "Кряж", яке було засновано в листопаді 1992 року, головним видом діяльності якого було виготовлення та роздрібно-оптова торгівля будівельними матеріалами.

У 2000-му році приватне підприємство "Кряж" активно розвиває напрям сільського господарства. Основним видом діяльності сільгоспідприємств, що входять до складу ПП "Кряж", є вирощування зернових культур і цукрового буряка. Власником структури є фізична особа, у руках якої зосереджено 100 % акціонерного капіталу.

На сьогодні структуру Кряжу складають три цукрових заводи ТОВ "Подільські цукроварні" (СП "Соколівський цукор", "Капустянський цукор", "Моївський цукор"), ТОВ "Крижопільський елеватор", ТОВ "Червоногвардійський шиферний завод" (який виготовляє товарної продукції на 40 млн. грн. в рік), агроформування СТОВ "Кряж і К" і СТОВ "Чернівчанка-агро", ТОВ "Торгова компанія "Кряж і Кусто". Протягом 2002-2012 рр. до складу Кряжу входили дві відокремлені філії у м. Одеса та м. Херсон, основною діяльністю яких була оптова торгівля будівельними матеріалами. Агроформування ПП "Кряж" мають в обробітку

49 тис. гектар землі у 8 районах Вінницької області [8].

Головним видом діяльності підприємства є роздрібно-оптова торгівля азбоцементними виробами, цементом, сільськогосподарською і промисловою продукцією, продуктами харчування власного виробництва (мука, хлібобулочні вироби, соняшникова олія), забезпечення сировиною і матеріалами підприємств цементно-шиферної промисловості. Також підприємство імпортує азбест з Росії та Казахстану для реалізації вітчизняним шиферним заводам.

Розглянемо механізм інтеграції на прикладі виробничого підрозділу СТОВ "Кряж і К", розташованому у с. Вербівка Крижопільського району (рис. 3). Підприємство створене у 2000 році на базі збанкрутілого КСП. До складу входять 5 виробничих підрозділів, які розміщені у навколишніх селах. Управління відбувається аналогічно як у ТОВ "Агрокомплекс "Зелена долина".

Структурний підрозділ СТОВ "Кряж і К",

розташований у с. Вербівка, спеціалізується на вирощуванні зернових, цукрових буряків і розведенні великої рогатої худоби. Основним покупцем цукрових буряків є дочірнє підприємство ТОВ "Подільські цукроварні" СП "Соколівський цукор", яке виготовляє цукор. СП "Соколівський цукор" не здійснює самостійно продаж готової продукції, оскільки не має юридичної незалежності. ТОВ "Подільські цукроварні" частину цукру реалізує СТОВ "Кряж і К", решту - ТД ПП "Кряж".

Відходи цукрового заводу (жом, меляса) купує сільськогосподарське підприємство і використовує як корми для відгодівлі сільськогосподарських тварин, яких може продавати іншому учаснику структури - СТОВ "Чернівчанка-агро", яке є центром інтеграції у Чернівецькому районі.

Структурні підрозділи сільськогосподарських підприємств здають зерно на зберігання ТОВ "Крижопільський елеватор", де знаходиться цех, що виготовляє борошно, крупи та суміші для годівлі свиней та корів.

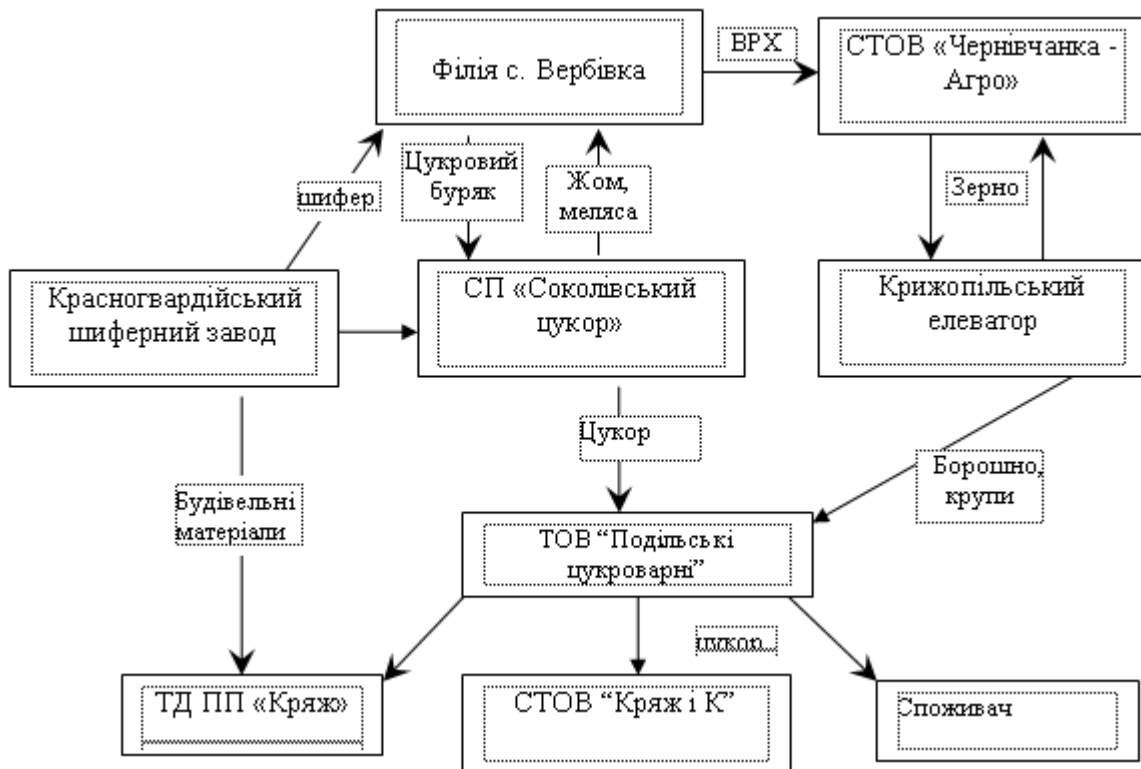

Рис. 3. Механізм інтеграції ПП "Кряж"

(на прикладі підприємств Крижопільського району)

Красногвардійський шиферний завод, розташований в АРК є дочірнім підприємством ПП "Кряж" - багатопрофільне будівельне підприємство, яке здійснює постачання на ринок України весь комплекс покрівельних матеріалів та комплектуючих. Завод самостійно здійснює продаж будівельних матеріалів.

СТОВ "Кряж і К" з одного боку є

координаційним центром виробничих підрозділів Кряжу у Крижопільському районі, з іншого - виступає структурною одиницею ПП "Кряж". Саме тому дане підприємство частину виготовленої продукції спрямовує у Торговий дім ПП "Кряж", а частину реалізовує самостійно. Основними видами діяльності є рослинництво, виробництво хліба та хлібобулочних виробів,

оптова торгівля несільськогосподарськими проміжними продуктами та оптова торгівля будівельними матеріалами.

ТОВ "Торгова компанія "Кряж і Кусто" здійснює оптову торгівлю зерном, насінням та кормами для тварин, будівельними матеріалами та цукром, регулює експортно-імпорتنі операції усередині інтегрованої структури, надає послуги по обробітку земельних угідь та збору урожаю.

Також на території області є підприємства - представники аграрно-промислового холдингу ТОВ "Астарта-Київ"- на базі Жданівського цукрового заводу створено ТОВ "Хмільницьке" ВП "Жданівський цукровий завод".

Інтегрована компанія ТОВ "Панда", спеціалізується на виробництві безалкогольних напоїв, випускає свою продукцію під торговою маркою "Караван", має власні цукрові заводи та поля для вирощування сировини.

ТОВ "Агро Інвест Україна" є дочірньою компанією холдингу "МК Group", зареєстрованого у Сербії, спеціалізується на сільськогосподарській діяльності, засноване у 2006 р., складається із чотирьох підрозділах (Яготин, Черкаси, Вінниця, Житомир) та компанії "Агро Логістика Україна", яка управляє елеватором у ДП "Яготин" [12].

ТОВ "Агрона Фрут Лука" створена у 2001 р., є дочірньою компанією австрійського холдингу "Агрона", спеціалізується на вирощуванні та переробці ягід: виготовлення соків, пюре, продажі свіжих і заморожених фруктів. Більшість продукції спрямовується на експорт. Головна стратегічна

мета компанії - постійна оптимізація технологічних процесів і розробка нових видів продукції [11].

Лідером на ринку кондитерських виробів сьогодні є міжнародна кондитерська корпорація Рошен. У Вінницькій області функціонують дві фабрики даної компанії. Головну сировину для виробництва цукерок - цукор постачають підприємства групи "Агропродінвест", які, як і Рошен, входять у концерн "Укрпромінвест" [10].

ТОВ "Група Агропродінвест" створена у 2000 р. і об'єднує сільськогосподарські формування у 4-х районах області: ПрАТ "ПК "Поділля"", ТОВ "ПК"Зоря Поділля"", ТОВ "Новофастівське", ТОВ "Вінницький комбінат хлібопродуктів № 2". Підприємства займаються вирощуванням продукції рослинництва та тваринництвом, виготовленням цукру та борошна.

ВАТ "Віннифрут" створене в 2000 році. До його складу входять 3 заводи і 19 торгових філіалів у великих містах України.

Основні напрямки діяльності - виробництво:

- натуральних соків "Вінні"
- мінеральної води "ЕКО" і солодких газованих напоїв,
- натуральних концентрованих соків і пюре (яблуко, груша, вишня, персик, абрикос, ягоди, морква тощо),
- яблучного пектину [2].

Схему утворення перехресного холдингу можна спостерігати на рисунку 4.

Рис.4. Схema побудови інтегрованого сільськогосподарського підприємства шляхом використання "системи участі"

Інтегрована група створена шляхом залучення міноритарних власників. Центром інтеграції є ТОВ "Центр Дар", який зосередило навколо сільськогосподарські підприємства 5 районів області через незначний внесок у статутний капітал.

На думку В.М. Семцова [5], існує три варіанти пояснення даного явища:

1) засновники не хочуть або не можуть відкрито брати участь у бізнесі, а тому змушені (або бажають) бути завуальованими;

2) засновники бажають створити систему захисту корпоративної структури від ворожого поглинання (рейдерства), використовуючи стратегічні механізми: а саме систему договорів (контрактів);

3) засновники бажають бути завуальованими, що також може розглядатися як елемент створення ефективної системи захисту від ворожих поглинань.

Інший варіант інтеграції через "систему участі" можна спостерігати на прикладі цукрової галузі у Вінницькій області. Керівництво ТОВ "Кристал" створило на базі колишнього КСП сільськогосподарське підприємство ПАТ "Браїлівське" і володіло його контрольним пакетом акцій до 2008 р. з 26.09.2008 р., пакет акцій перейшов до ТОВ "Турбо Інвест". З 17.09.2009 контрольний пакет акцій придбала компанія ТОВ "Констант Мебіус". Сьогодні 77,7 % акцій даного підприємства належить кіпрській компанії "ВАЛАРС АГРО ЛІМІТЕД". ПАТ "Браїлівське" займається вирощуванням цукрового буряка, зернових, виробництвом молока та м'яса, є головним постачальником цукру для ТОВ "Кристал". Директорат у даних підприємств спільний [6].

Висновки. Проведений аналіз інтегрованих структур Вінницької області дає змогу виявити ряд основних тенденцій у діяльності інтегрованих структур.

Серед негативних можна виділити наступні: концентрація значних земельних масивів в одних руках; витіснення з агробізнесу малих та середніх підприємств, фермерських господарств; використання екстенсивних засобів виробництва; утворення монополій на ринку цукру та зерна; відтік капіталу за кордон через реєстрацію підприємств у офшорних зонах і розміщення акцій на світових фондових ринках; недоотримання фінансування в місцеві бюджети через схеми мінімізації податкових зобов'язань; скорочення робочих місць.

Основними позитивними явищами є: залучення інновацій в економіку області; зниження ролі посередників; підвищення експортного потенціалу області; збільшення обсягів виробництва регіону;

створення нових елеваторів на території області; покращення якості виготовленого продукту.

Перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо удосконалення контролю за діяльністю інтегрованих структур за допомогою інструментів державного регулювання.

Список літератури

1. Агрокомплекс "Зелена долина" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.agrocareer.com/company/347/>
2. ВАТ "Віннифрут" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.vinni.ua/
3. Група компаній "ТЕРРА ФУД" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://terrafood.com.ua/uk/page/about_us
4. Компанія "Управляющая Компания Терра Фуд, ООО" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [tr://www.ua.all.biz/uravlyayushchaya-kompaniya-terra-fud-ooo-e93105](http://www.ua.all.biz/uravlyayushchaya-kompaniya-terra-fud-ooo-e93105)
5. Мороз О.О. Нові типи сільськогосподарських підприємств та їх вплив на розвиток аграрного сектора регіону [Електронний ресурс] / О. О. Мороз, В. М. Семцов. - Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/Soc...6.../42.pdf.
6. Офіційний сайт Державної установи "Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://smida.gov.ua/>.
7. Офіційний сайт Державної установи "Головне управління статистики у Вінницькій області" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php/express-editions.html>.
8. ПП "Кряж" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.kryazh.com.ua/ru/o_kompanii/
9. ПрАТ "Зернопродукт МХП" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mykola-kucher.com/index.php?r=site/static&url=zernoprodukt>
10. Про "Рошен" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.roshen.ua/ua/about/general/>.
11. ТОВ "Агрона Фрут Лука" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.agrana.ua/agrana-v-ukraine/>
12. ТОВ "Агро Інвест Україна" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://latifundist.com/kompanii/27784-agro-invest-ukraina>

Аннотация

Анна Екель

РАЗВИТИЕ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ

Исследуется развитие интегрированных структур Винницкой области. Проведен анализ взаимосвязей между участниками интеграционного процесса. Определено влияние агрохолдингов на экономику региона.

Ключевые слова: агрохолдинги, интеграция, аграрный сектор.

Summary

Ganna Iekel

THE DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES IN AGRARIAN SECTOR OF VINNYTSIA REGION

The development of integration structure of Vinnytsia region are investigated. The analyses of interconnection between parties of integration processes are conducted. The influence of agricultural holdings in the region's economy are defined.

Keywords: agricultural holdings, integration, agrarian sector.